

DIŞ POLİTİKA VE TURİZM İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'NİN ASYA ÜLKELERİ İLE YAPTIĞI TURİZM ANLAŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Foreign Policy and Tourism in the Context
of Relationship Turkey Has Made with Asian
Countries Evaluation of Tourism Agreement

Gönderim Tarihi: 01.11.2016

Kabul Tarihi: 02.12.2016

Burhan AYDEMİR*

İrfan YAŐAR**

ÖZ: Çalışmanın amacı, dış politika ve turizm ilişkisini ortaya koyarken, Türkiye'nin Avrasya, bazı Güney ve Orta Asya ve Uzak Doğu Ülkeleri ile yapmış olduğu turizm işbirliği anlaşmalarını değerlendirmektir. Araştırmada, dış politika ve turizm ilişkisi dikkate alınarak Türkiye'nin Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ve diğer Asya ülkeleriyle yaptığı turizm anlaşmaları ele alınmıştır. Araştırmanın evreni Türkiye'nin turizm anlaşması imzaladığı Asya'daki ülkelerdir. Nitel bir araştırma olan çalışmada veriler, doküman inceleme tekniği ile elde edilmiştir. Klasik dış politika araçları olarak adlandırılan diplomasi ve propaganda, ekonomik araçlar (abluka, ambargo, boykot), askeri araçlar (silahlanma ve savaş-hard power) yanında evrensel insani değerler ve uluslararası alanda yapılan ikili ve çok taraflı anlaşmalar da (soft power) dış politika araçları içinde önemli bir yere sahiptir. Turizm de dünyanın her tarafındaki toplumlardan insanları bir araya getirerek, birbirlerinin kültürlerini, geleneklerini öğrenmelerini ve karşılıklı hoşgörüyü tesis etmelerini sağlayan bir barış elçisi ve önemli bir dış politika aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkelerin uluslararası arenada dünya kamuoyunu etkileyebilecek ulusal ve yerel imajlar oluşturma, toplumsal ön yargıları terk etme, kültürel değerlerini tanıtmaya ve uluslararası uzlaşmayı hedef edinme turizme yeni bir misyon kazandırmıştır.

Çalışma ile Türkiye'nin, bölgesinde ve dünyanın diğer ülkelerinde etkisini arttırmak için geleneksel dış politika araçlarına ek olarak turizm gücünü de kullandığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Turizm, Turizm Anlaşmaları, Asya Ülkeleri.

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi/Turizm Fakültesi/Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, burhanaydemir@yahoo.com

** Öğr. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi/Ardeşen Meslek Yüksekokulu/Turizm, Seyahat ve Eğlence Hizmetleri, Bölümü, irfan.yasar@erdogan.edu.tr

ABSTRACT: The aim of this study is revealing the foreign policy and tourism relations, Turkey's Eurasian, some South and Central Asia and the Far East Countries that have done is to assess the tourism cooperation agreement. In the study, foreign policy and taking into account the tourism association is tourism agreements between Turkey and the Turkish Republics in Asia and other Asian countries were discussed. The area of study are Asian countries that signed the tourism agreement of Turkey. This study was a theoretic research which was obtained by document analysis technique. Called traditional foreign policy tools of diplomacy and propaganda, economic instruments (blockades, embargoes, boycotts), military vehicles (armament and battle-hard power) as well as universal human values and the bilateral and multilateral agreements made in the international arena in (soft power) foreign policy It has an important role in the tools. Tourism also brings together people from communities all over the world, their cultures, traditions as a peace envoy and an important foreign policy tool that allows them to learn the mutual tolerances. Countries around the world creating international, national and local images can influence public opinion, to abandon social prejudices, promote cultural values and tourism has brought a new international consensus and missions. At the end of the study Turkey has increased its influence also in the world's other countries concluded that use the traditional instruments of foreign policy, in addition to the power of tourism has been reached.

Keywords: Foreign Policy, Tourism, Tourism Agreements, Asian Countries.

GİRİŞ

Bir devletin sınırları dışındaki ülkelerle ilişkilerini düzenleyen uygulamalar dış politika olarak adlandırılmaktadır. Ülkenin bulunduğu coğrafi konum, uluslararası konjonktür, etkin liderler, ülkeler arasındaki ittifaklar, tehditler ülkenin sahip olduğu ekonomik, sosyal ve askeri gücü dış politikayı belirleyen unsurlar olarak kabul edilmektedir. Ayrıca dış ülkelere yapılan yardımlar, ekonomik ve sosyo-kültürel entegrasyonlar, ülkeler arasındaki, sosyo-kültürel ilişkiler de dış politika araçları içinde yer almaktadır.

Turizm, farklı coğrafyalarda, farklı kültüre sahip ziyaretçi ve ev sahibi halklar arasında bir iletişim kurarak barış ve kardeşliğin müttefiği olmuştur. Çünkü hiç kimse misafirini düşman olarak görmez. Hatta onu en iyi şekilde karşılayıp güven içinde mutlu olmasını sağlar. İnsanlar turizm sayesinde farklı kültürleri tanır ve birbirlerine karşı hoşgörülü olmayı öğrenirler. Turizm, tüm Dünya'da barışın tesis edilmesine katkı sağlayabilir, çünkü barış devamlılığı olan bir yol ve süreçtir. Bu yolda ilerlemeye turizm, insan hakları, eşitlik, adalet, özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü, yoksullukla mücadele gibi bir çok ekonomik ve sosyal alan da katkı sağlayabilir. Ancak unutmamak gerekir ki,

güvenlik, siyasi istikrar ve ekonomik gelişme olmadan turizm tek başına barışı tesis edemez (De Villiers, 2014).

Bir ülkenin uluslararası ilişkilerde elde ettiği başarı ve sahip olduğu iyi bir imaj, o ülkenin dış politikada kullandığı araçlarla da yakından ilgilidir. Klasik dış politika araçlarından sayılan diplomasi, propaganda, iktisadi yardım ve yaptırımlar ve hiç istenmese de savaşlar yanında milletlerarası ikili ve çok taraflı turizm işbirliği anlaşmaları da devletlerin dış politikasına yön veren ve katkı sağlayan önemli dış politika araçları içinde yer almaktadır. Bu doğrultuda ülkelerin varlığının devamını, halkın birlik ve refahını sağlamak için iç ve dış politikayı olumlu bir şekilde yönlendirmek zorunda olan hükümetlerin, bu hedeflerine ulaşmak için kullandığı araçlardan biri de turizmdir. Dolayısıyla turizm hem bir dış politika aracı hem de ülkelerin dış ticaret dengesine olumlu katkılar sağlayan ekonomik bir olaydır.

Turizm; içinde bulunduğumuz yıllarda Türk dış politikasının önemli araçlarından birisi haline gelmiştir. Turizm; “yumuşak güç” olarak adlandırılan bir dış politika aracı olarak değerlendirilmektedir. Tarih, kültürel değerler, toplumsal özellikler, eğitim, gelenekler vb. kullanılarak karşı devletin dış politika tercihlerini etkileme, “yumuşak güç” olarak tanımlanmaktadır (Akbaş ve Tuna, 2012). Türkiye 1964 yılından itibaren günümüze kadar bir çok ülke ile ikili veya çok taraflı turizm alanında işbirliği anlaşmaları yapmıştır. Bu çalışmada Türkiye'nin Asya ülkeleri ile yaptığı turizm anlaşmaları; dış politika – turizm ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Bu çalışma; 05 - 07 Mayıs 2016 tarihleri arasında Konya Selçuk Üniversitesi tarafından düzenlenen (EITOC- 2016) (II. Avrasya Uluslararası Turizm Kongresi: Güncel Konular, Eğilimler ve Göstergeler) Kongreye sunulan iki tebliğin devamı niteliğindedir. “Türkiye'nin Afrika Ülkeleri ile Yaptığı Turizm Anlaşmalarının Değerlendirilmesi” ve “Dış Politika Turizm İlişkisi Bağlamında Türkiye'nin Avrupa ve Balkan Ülkeleri ile Yaptığı Turizm Anlaşmalarının Değerlendirilmesi” Kongreye sunulan iki tebliğdir.

LİTERATÜR TARAMASI

Uluslararası İlişkiler, Dış Politika ve Diplomasi

Uluslararası politika, uluslararası ilişkiler ve dış politika kavramları konusunda yapılan araştırmalarda bu üç kavramın zaman zaman aynı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni de aralarında net bir anlam farklılığının bulunmamasından ileri geldiği görüşüdür. Bununla beraber *dış politika, uluslararası politika* kapsamında yer alırken *uluslararası ilişkiler*, daha geniş bir kavram olarak her ikisini de kapsamaktadır (Arı, 2008). *Diplomasi* ise dış politika, uluslararası politika ve uluslararası ilişkilerin yürütülme biçimine ilişkin

kaidelerin tümü olarak tanımlanabilmektedir (Kürkçüoğlu, 1980). Buradan hareketle;

Dış politika, uluslararası siyasal sorunlara bir devletin amaçları, hedefleri ve davranışları açısından bakan, bir devletin uluslararası sisteme veya diğer devletlere karşı tutumunu ortaya koyan bir kavramdır. Örnek olarak Türkiye'nin Orta Doğu veya Balkanlar Politikası, ABD'nin Irak veya Afganistan politikası, Rusya'nın Orta Asya veya Kırım politikası, söz konusu ülke ya da bölgeye ilişkin dış politikalarıdır. (Arı, 2008).

Uluslararası İlişkiler; devletler arasındaki siyasal, ekonomik, ticari, mali, askeri, kültürel, toplumsal vb. tüm ilişkileri içine alması ve uluslararası siyasal ilişkileri inceleyen uluslararası politikadan daha kapsamlı olmasından dolayı daha geniş bir anlam ve içeriğe sahiptir. Uluslararası ilişkiler kavramının içine savaştan insani yardıma, uluslararası ticaret ve yatırım ilişkilerinden turizm ve olimpiyat oyunları dolayısıyla girilen tüm faaliyetler ve karşılıklı etkileşimler girmektedir. Bu ilişkilerin siyasal boyutu bir anlamda uluslararası politikanın kapsamına girmekle beraber, günümüzde pek çok bilim insanı ilişkilerin siyasal boyutunu inceleyen uluslararası politika kavramı ile uluslararası ilişkiler kavramını birbirlerinin yerine kullanabilmektedirler (Arı, 2008).

Dış politika ve diplomaside kullanılan politika araçları; diplomasi, propoganda, iktisadi yardım ve yaptırımlar, milletlerarası anlaşmalar ve savaş olarak beş kısımda gruplandırılabilir:

Devletin karar vericileri, kendi halkı adına, ulusun çıkarlarını korumak ve ilerletmek için dış politika izlerler. Dış politika, politik sistemin amaçları doğrultusunda, jeopolitik çevresine adaptasyonu veya politik çevresi üzerinde uyguladığı kontrol önlemleri olarak da ele alınabilmektedir (İşyar, 2009).

Arı'ya (2008) göre dış politika; uluslararası siyasi sorunları, bir devletin ya da devletlerin amaçları, hedefleri ve davranışları açısından değerlendirir ve bir devletin uluslararası sisteme veya diğer devletlere karşı tutumunu inceler. Ekonomik ilişkilerin dış politikadaki ağırlığı; ilgili ülkenin dünyadaki yeri, tarihsel gelişimi, ekonomisinin yapısı, dış ekonomik gelişmelere bağımlılığı ve siyasi rejimi gibi birçok faktöre bağlıdır. Uluslararası ilişkilerde çok çeşitli dış politika araçları vardır. Bir ülke ile ticari ilişkiler, hibe şeklinde dış yardımlar, dış borç verme, tek taraflı yardımlar, siyaseten destekleme, askeri yardımlar, eğitim yardımları, iktisadi işbirliği politikaları (serbest ticaret bölgesi, tercihli ticaret anlaşmaları, gümrük birliği, vb), ambargo, dini ve dilsel ilişkiler, sportif, kültürel ve turistik ilişkiler bunlar arasında sayılabilir. Milli para ile alışveriş, vize uygulamama, pasaportsuz geçiş, uzun süre diğer ülkede kalma imkanı vb. uygulamalar ülkeler arasındaki ilişkileri güçlendirmektedir.

Yardım'a (2012) göre diploması; uluslararası ilişkilerin en önemli araçlarından biridir. Diploması; seçilmiş yürütme organınca kararlaştırılan dış politikanın; dışişleri, dış temsilcilikler ve diğer teşkilatlarca yürütülme sürecidir. Diploması; başta ülkelerin siyasi ve ekonomik yapısı, yönetim tarzı, tarihi, coğrafyası, kültürü, dini ve dilsel ilişkileri olmak üzere çeşitli faktörlerden etkilenerek farklı şekillerde yürütülebilmektedir.

Dış İşleri Bakanlığı kaynaklarında kamu diplomasisi için şu ifadeler yer verilmiştir: Kamu diplomasisi, Türk dış politikasının ve yumuşak güç kapasitesinin en önemli araçlarından biri olarak Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda görünürlüğünü ve etkinliğini arttırmayı hedeflemektedir. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, Türkiye'nin doğru ve etkin bir şekilde tanınması ve bilinmesi için kamu kurumları ile sivil örgütlenmeler arasında koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Türkiye'nin dünyanın farklı kesimleri nezdinde doğru bir şekilde tanınması, orta ve uzun vadeli sistematik çalışmaları zorunlu kılmaktadır. Türkiye'nin tanıtımında ve algı yönetiminde merkezi bir öneme sahip olan ve diploması, dış yardımlar, bilim ve teknoloji, ekonomi, yükseköğretim, turizm, kültür, sanat ve medya gibi geniş bir alana yayılan kamu diplomasisi faaliyetleri, Türkiye'nin yeni potansiyellerinin dünya kamuoyunda tanınmasını sağlar. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu farklı faaliyet kalemlerinin koordinasyonunu sağlayarak Türkiye'nin stratejik iletişimine ve etkin tanıtımına katkıda bulunur (Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, 2016).

Türkiye'nin Genel Dış Politikası ve Asya Politikaları

Dış İşleri Bakanlığı Türkiye'nin bölgesindeki konumunu ve dış politikasını genel hatlarıyla aşağıda gibi değerlendirmektedir: "Türkiye, bugün giderek artan olanak ve yetenekleriyle bölgesinde genişleyen bir barış ve refah çemberi kurmayı hedefleyen, istikrar ve güvenlik üreten, refahın, beşeri ilerlemenin ve kalıcı istikrarın önünü açacak bir düzenin kurulması yolunda ciddi çabalar harcayan, öncü bir ülkedir. Birbirini tamamlayan çok sayıdaki siyasi, ekonomik, insani ve kültürel ögenin seferber edilmesiyle yürütülen Türk dış politikasının ilgi alanı da küresel ölçektir ve her biri son derece önemli olan çok sayıda konuyla ilgilenmektedir" (mfa.gov.tr).

"Türk dış politikasının giderek genişleyen ufukları, ülkemizin küresel ölçekteki tüm gelişmeleri izlemesini ve artan imkanları ölçüsünde sorunların çözümüne katkıda bulunmasını gerektirmektedir. Ülkemizin küresel rekabette ön plana çıkabilmesi de yakın coğrafyaların ötesinde varlık göstermesine bağlıdır" (mfa.gov.tr).

"Ülkemiz komşuları ve mücavir bölge ülkeleriyle ilişkileri geliştirip, yeni coğrafyalara açılıp, ayrıca uluslararası örgüt ve platformlardaki profilini

yükseltirken, mevcut stratejik ilişkilerini derinleştirmeyi ve dış politikamız açısından önem taşıyan tüm aktörlerle diyalogu geliştirmeyi hedeflemektedir” (mfa.gov.tr).

“Küresel gelişmeler doğrultusunda, geçmişte uzak coğrafyalar olarak nitelenen bölgelerde ülkemiz için yeni ortaklar ve iş çevrelerimiz için yeni pazarlar ile yatırım olanaklarının tespitine ve buna uygun siyasi ilişkiler ağının tesis edilmesine yönelik faaliyetler ilgili tüm kurum ve kuruluşların katkısıyla sürdürülecektir” (mfa.gov.tr)

Asya çok büyük bir coğrafyayı kapsadığından Dış İşleri Bakanlığı Asya Ülkeleri ile ilişkileri Güney Kafkasya (Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan), Güney Asya (Afganistan, Bengladeş, Hindistan, Pakistan), Orta Asya (Kazakistan, Kırgızistan, Moğolistan, Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan), Asya- Pasifik (Çin, Güney Kore, Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland) ayrı ayrı ele almaktadır: Her bölgede uygulanacak politikada için şu ifadeler yer almaktadır: “Doğu ve Batı, Kuzey ve Güney arasında geçiş bölgesi olan Güney Kafkasya, Avrasya’nın önemli enerji ve ulaştırma koridorlarının kesiştiği noktada yer almaktadır. Türkiye’nin Güney Kafkasya bölgesi ile köklü tarihi ve kültürel bağları mevcuttur. Bu bağlamda, Güney Kafkasya bölgesinin istikrar, barış ve refahı Türkiye için özel önem taşımaktadır”. “Orta Asya Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları, Türk dış politikasına yeni bir boyut eklemiştir. Türkiye’nin; ortak dil, tarih ve kültürel bağlarının bulunduğu bu ülkelerle ilişkileri ve işbirliği birçok alanda ortak yarar temelinde hızla gelişmiştir”.

“Güney Asya bölgesi, dünya gündeminin odağındaki durumu, yüzölçümü, kültürel derinliği, ekonomik potansiyeli, dünya nüfusunun yaklaşık dörtte birini barındıran insan kaynakları ve uluslararası sistemin evrimi bakımından önemi birlikte değerlendirildiğinde eşsiz bir niteliktedir ve küresel stratejik denklemde giderek ağırlık kazanmaktadır. Bölge, dünyanın jeostratejik ve jeoekonomik sıklet merkezlerinden biri haline gelmektedir. Güney Asya ülkelerindeki dinamik gelişmeler ve küresel merkezler arasındaki konumu, bölgeye daha bugünden itibaren dünyanın geleceği için kritik önemde bir rol biçmektedir.

Türkiye, Güney Asya ülkeleriyle her zaman güçlü tarihi ve kültürel ilişkilere sahip olmuştur. Türkiye, dostluk ilişkilerinin hakim olduğu bu ülkelerle ilişkilerini ve işbirliğini her alanda daha da geliştirme yönünde güçlü siyasi iradeye sahiptir. Türkiye’nin halklarıyla köklü dostluk bağlarının bulunduğu bu ülkelerle ilişkileri ve işbirliğinin gelişmesi bölgesel barış, istikrar ve işbirliğine de önemli katkı sağlamaktadır”. “Asya-Pasifik bölgesi, son 20 yıldır gerçekleştirdiği kayda değer değişimle dünyanın jeopolitik merkezine oturmayı başarmıştır. Bu değişim, küresel ölçekte güç dengelerini de yeniden biçimlendirmektedir. Küresel düzlemde 21. yüzyılın belirleyici temasının “Asya’nın

Yükselişi" olacağı açıkça görülmektedir. Temelde ekonomik dinamiklerle başlayan bu dönüşümün siyasi, askeri ve kültürel alanlarda da tamamlayıcı unsurlarının belirginleşmeye başladığı gözlemlenmektedir" (mfa.gov.tr).

Turizm ve Dış Politika

Turizm; özellikle ikinci dünya savaşı sonrasında tüm dünyada hızla gelişen bir sektördür. Dünyanın birçok ülkesi özellikle gelişmekte olan ülkeler döviz geliri elde etmek için dış turizme önem vermektedir. Turizmin çeşitli tanımları yapılmıştır. Usta'ya göre turizm (2014); kişilerin sürekli yaşadıkları yer ve çevre dışına çeşitli amaçlarla yaptıkları, en az 24 saat veya bir gecelemeden oluşan, ticari amaç güdülmeyen geçici seyahat ve konaklamaların ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyal nitelikli tüketim olayı ve ilişkilerin bütünüdür.

Turizm, dünyadaki birçok insanı etkileyen evrensel, dinamik, kültürel ve sosyal yönü olan bir sektördür. Turizm, farklı kültüre sahip ülkelere insanları bir araya getirdiği için uluslararası barışa da hizmet etmektedir. Turizm sektörü; sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmeyi hızlandırması, hizmet sektörünün yan kollarında üretim ile ülke genelinde istihdamı artırması, yabancı sermaye girişi ve döviz girdisi sağlamasıyla iktisadi kalkınmada önemli bir unsurdur.

Turizm toplumları bir araya getirmekte, böylelikle kişilerin birbirlerini tanımaları ve birbirileri hakkındaki önyargıların ortadan kalkmasına yol açmaktadır.

Ülkeler arasındaki turist akımı karşılıklı ekonomik ilişkileri olumlu etkilediği gibi diğer yandan uluslararası uyuma ve barışa katkı sağlamaktadır. Uluslararası turizmin artması ancak uluslararası barış ve dostluğun artması ile gerçekleşeceğinden, uluslararası turizmde pazar payını artırmak isteyen devletler aynı zamanda uluslararası barışa da katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla istikrarlı bir uluslararası politika da turizm sektörü gibi uzun vadeli planlama ve yatırım gerektiren sektörler için oldukça önemlidir (Özen, 2013).

Turizm ve dış politika birbirini karşılıklı olarak etkilemektedir. Bunlar;

- Devletin yönetim sisteminin ekonomi politikası ve turizm politikası üzerinde etkileri,
- Politik seyahat ve toplantıların turizme olan etkileri,
- Politik olayların turizm üzerindeki olumlu veya olumsuz etkileri,
- Uluslararası politikaların turizme olan etkileri, olarak ele alınabilir (Usta, 2014).

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sayın Ahmet Davutoğlu tarafından 25 Kasım 2015 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan 64. Hükümet Programında turizmle ilgili olarak şu ifadeler yer almıştır. "AK Parti hükümetleri olarak turizme sadece turist sayısı ve gelir odaklı bakmadık. Etkili bir turizm

politikasının, ekonominin yanı sıra dış politika ve kültür alışverişi sayesinde oluşturulacak pek çok kazanım sağlayacağına bilinciyle hareket ediyoruz”.....(basbakanlik.gov.tr, 2016). Başbakan Sayın Davutoğlu tarafından yapılan konuşmada, turizmin ekonomik faydalar yanında bir dış politika aracı olarak kullanılacağı da açıkça belirtilmiştir.

Uluslararası turizm talebine etki eden faktörleri; ekonomik faktörler, sosyal faktörler, politik ve yasal faktörler, psikolojik faktörler ve diğer faktörler olarak belirlemek mümkündür.

Uluslararası Turizm Anlaşmaları

Uluslararası hukukun kaynaklarından ve dış politika araçlarından biri olan milletlerarası anlaşmalar; milletlerarası hukuk kişileri arasında milletlerarası alanda hak ve borç doğurmak, bunları değiştirmek veya sona erdirmek niyeti ile meydana gelen irade uyuşmasıdır. Bu tanıma göre anlaşmanın milletlerarası hukuk kişileri arasında yapılmış olması, taraflar arasında milletlerarası alanda hukuki sonuç doğurmaya yönelik olması ve tarafların irade uyuşmasının bulunması gerekir (iu.edu.tr, 2016).

Uluslararası anlaşmalar; iki veya daha fazla devlet tarafından akdedilmiş olan ve Türkiye’de Cumhurbaşkanının onayıyla Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulan ve Türk normlar hiyerarşisinde kural olarak kanun değerinde bulunan bağlayıcı hukuk kurallarıdır. Türkiye’de usulüne uygun olarak onaylanmış ve yürürlüğe konulmuş uluslararası anlaşmalar kanun değerindedir. Yani bunlar da kanunlar gibi bağlayıcıdır. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş anlaşmaları mahkemeler ve idari makamlar aynı bir kanun gibi uygulamak zorundadırlar. O nedenle Türkiye’de onaylanmış ve yürürlüğe konulmuş anlaşmalar da Türk hukukunun bir kaynağıdır (Gözler, 2007).

Türkiye’de uluslararası anlaşma akdetme ve imzalama yetkisi Cumhurbaşkanı, Başbakan, Dışişleri Bakanına aittir. Bunların dışında Bakanlar Kurulunca yetkilendirilen kişiler de Türkiye adına milletlerarası anlaşma yapma yetkisine sahiptirler. Yapılan anlaşmanın bağlayıcılık kazanması için “onaylanması ve yayımlanması” gerekir. Anlaşmaları onaylama ve yayımlama yetkisi ise, Cumhurbaşkanıya verilmiştir (Anayasa, m.104) (anayasa.gen.tr, 2016).

Milletlerarası anlaşmalarla ilgili hüküm, Anayasa’nın 90. Maddesinde düzenlenmiştir.

MADDE 90. – Türkiye Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle ve milletlerarası kuruluşlarla yapılacak anlaşmaların onaylanması, Türkiye Büyük Millet Meclisinin onaylamayı bir kanunla uygun bulmasına bağlıdır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri çeşitli ülkelerle birçok konuda anlaşma imzalamaktadır. Bu anlaşmalardan bir tanesi de turizm anlaşmalarıdır. İkili turizm anlaşma-

larının temel amacı, turizm konusunda karşılıklı olarak ilişkileri ve işbirliğini geliştirmek ve ülkemize gelecek turist sayısının artmasını sağlamaktır. Anlaşma imzalanan ülkeler incelendiğinde bazı ülkelere gelen turist sayısının arttığı görülmektedir.

Türkiye 1960'lı yıllarda uluslararası iktisadi işbirlikleri ve anlaşmaları çerçevesinde ilk turizm işbirliği anlaşmasını, 1964 yılının ekim ayında Bulgaristan'la Sofya'da yaptı. Bu anlaşmayı 1965 yılında Yugoslavya, 1966 yılında ise Ürdün ve Irak ile yapılan anlaşmalar izledi. 1968 yılında da Mısır ve Lübnan ile ikili işbirliği çerçevesi çizildi. 1964 yılından 1980 yılına kadar yukarıda sayılanların dışında Balkan ülkeleri, Yunanistan, Cezayir ve Almanya olmak üzere dört anlaşma daha gerçekleştirildi (tursab.org.tr, 2016a).

Ülkemizin dış politikası ve menfaatleri doğrultusunda altmış biri (61) ikili, üçü (3) çok taraflı ve biri (1) üçlü olmak üzere toplam altmış beş (65) adet Turizm İşbirliği Anlaşması, toplam 16 adet Turizm İşbirliği Mutabakat Zaptı ve akdedilen Anlaşmalar çerçevesinde 30 ülke ile Turizm Karma Komisyon Toplantısı Protokolü imzalanmıştır. Anlaşma ve Protokollerin yanı sıra Almanya ile 14.Dönem Turizm İş Konseyi, Yunanistan ile VII. Turizm Forumu, Suriye ile IV. Bölgesel Turizm Toplantısı düzenlenmiştir. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016a).

Türkiye'nin uluslararası alanda diğer ülkelerle yapmış olduğu "Turizm İşbirliği Anlaşmaları" nda, 1963'te Roma'da toplanan Birleşmiş Milletler Turizm ve Uluslararası Seyahat Konferansı tavsiye kararları, 1 Ağustos 1975 tarihinde Helsinki'de imzalanan Avrupa İşbirliği ve Güvenlik Konferansı Nihai Belgesi Hükümleri içinde yer verilen turizmle ilgili kararlar, Ekim 1980'de Dünya Turizm Örgütü tarafından kabul edilmiş Manila Deklarasyonu, 1982 Acapulco Deklarasyonu, 1989 Hague Turizm Deklarasyonu ve 3-4 Kasım 1994 Osaka Turizm Bildirisi'nin ruhuna uygun olarak aşağıdaki hususlar anlaşma metinlerinde ortak olarak yer almıştır:

- Turizm alanında işbirliği anlaşması yapılan ülkeler arasında, eşitlik temeline ve karşılıklı yarar esasına dayalı olarak turizm alanındaki işbirliğini daha da geliştirmenin arzulandığına vurgu yapılmıştır,
- Turizmin, ekonomik kalkınmanın bir faktörü olduğu kadar milletlerarası bağları daha da geliştiren bir araç olduğu benimsenmiştir,
- Turizm işbirliği anlaşması yapılan ülkelerle karşılıklı olarak turizmi teşvik etmek ve geliştirmek için gerekli önlemlerin alınması,
- Taraflar karşılıklı olarak turistik faaliyetleri geliştirme çabalarını yürütürken, diğer ülkelere de turist çekebilmek için gerek kamu turizm örgütleri, gerekse özel sektör turizm işletmelerinin ortak çalışma yürütmesi,

- Taraf ülkeler arasında turizmi geliştirmek amacıyla Ortak Turizm Komisyonlarının kurulması ve bu ortak komisyonların turizm alanında gerekli kararları alarak bu kararları uygulamaları,
- Turizm Karma Komisyonları her yıl değişimli olarak taraflardan birinin ülkesinde toplanacağı,
- Turizm politika ve planlaması konusunda bilgi alış-verişi ve işbirliğinin başlatılması.
- Taraflar arasında turizm enformasyon akışı ile ilgili iletişimi geliştirecek, bu amaçla resmi turizm web siteleri üzerinden turizm bilgi değişimini ilerletme konusunda çaba göstereceklerdir,
- Taraflara, turizm uzmanı yetiştirme, turizm enformasyonu ve turizm yayınlarını da içeren bilgi alış-verişinde bulunma, iç ve dış turizm pazarına yönelik pazarlama faaliyetlerini ortak yürütmek için öncülük yapılması,
- Turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu kalifiye personelin eğitimi için ortak turizm mesleki eğitim müfredat programları ve kurslarının düzenlenmesi,
- Taraflar, turizm alanında mesleki eğitime yönelik know-how değişimi ve öğretmenlerin eğitimi için ortak projelerin finansman yollarını araştıracaklardır,
- Taraflar, ilgili kuruluşları ve başlıca üniversiteleri arasında turizm eğitimi alanındaki işbirliğini teşvik edeceklerdir,
- Seyahat işletmelerinin karşılıklı olarak turizm anlaşmasına taraf ülkelere tur programlarının düzenlenmesi ve anlaşmaya taraf olan ülke vatandaşlarının karşılıklı olarak seyahat etmeleri için teşvik edilmesi,
- Taraflar, her iki ülkenin turizm olanaklarının daha iyi tanıtılması amacıyla turizm alanında uzmanlaşmış personel, gazeteci, radyo ve televizyon çalışanlarının karşılıklı olarak ziyaretlerini teşvik edeceklerdir,
- Taraflar, kendi milli hava yolları vasıtasıyla uluslararası turizm pazarlarına yönelik ortak paket turları düzenlemeleri,
- Taraflar, zamanı geldiğinde uluslararası turizm pazarlarını seçerek saptayacak ve karşılıklı olarak birbirlerini destekleyeceklerdir,
- Taraflar, turizm pazarlarını geliştirmek için daha fazla çaba gösterecekler ve bu amaçla kendi bağlı ortaklıklarını kurarak her iki taraftaki turizm kaynaklarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesine ilişkin anlaşma taraf hükümetlerce desteklenecektir.

- Her iki ülkenin turizminin gelişmesi için üçüncü ülkeler tarafından yatırım yapmaları yönünde destek ve kolaylıkların sağlanması,
- Anlaşmaya taraf ülkeler karşılıklı olarak ve kendi mevzuatları gereğince birbirlerinin vatandaşlarına gerekli turistik vizeleri verecek ve seyahat formalitelerini kolaylaştıracaklardır,
- Taraf ülkeler, turizmin geliştirilmesi için turistik reklam faaliyetlerini karşılıklılık esasına göre teşvik edecekler ve bu amaçla, turizmle ilgili faaliyetleri düzenleyen her türlü yararlı bilgi alış verişinde bulunacaklardır,
- Taraflar çevre sağlığını, çeşitli turistik merkezlerin inşaatını, kadroların yetiştirilmesini, dış turizm alanında ortak şirketlerin kurulmasını ve turizme ilişkin diğer sorunları göz önünde tutarak, turizm altyapısının geliştirilmesi için bilgi alış verişinin yapılmasına katkıda bulunacaklardır,
- Taraflar, turist trafiğinin iki yönlü olarak artırılması amacıyla kendi seyahat kuruluşları arasında dinamik işbirliğini teşvik edeceklerdir,
- Taraflar, ülkelerindeki mevcut turizm yatırım olanaklarını karşılıklı olarak araştırmak amacıyla sürekli bilgi akışı sağlayacaklar ve yetkili makamları ile ilgili kuruluşları aracılığıyla bu bilgileri turizm endüstrisi temsilcilerine duyuracaklardır,
- Taraflar, turizm planlaması, yatırımları, turistik tesis restorasyonu, işletmesi ve ortak şirketler kurulması konularında edindikleri deneyimlerden birbirlerini yararlandırmaya ve bu konularda ortak projeler düzenlemeye çaba sarf edeceklerdir,
- Taraflar, uluslararası nitelikteki turistik toplantı, fuar ve festivallerde işbirliği ve dayanışma içinde olmaya özen göstereceklerdir,
- Taraflar, turizm alanında spor faaliyetleri, müzik ve tiyatro festivalleri, sergiler, sempozyumlar ve kongrelere katılacak grupların değişimi ile organize ve bireysel turizmi teşvik edeceklerdir,
- Taraflar, karşılıklı olarak birbirlerinin ülkesinde resmi turizm temsilciliği açabilecektir,
- Taraflar, her iki ülke halklarının birbirlerini tarihi, kültürel ve turistik değerleri konusunda aydınlatmak ve yabancı turistlere her türlü insan hakları ve hukuki haklar bağlamında hizmet etmeyi kabul etme ve gerekli bilgi, belge, yasa ve düzenlemelerin değişimi konularında her türlü çabayı göstereceklerdir,
- Taraflar, yeni bir turizm projesi olan "İpek Yolu" projesini geliştirmek için ortak faaliyetlerde bulunacaklardır,

- Taraflar, mevcut protokolün gerçekleştirilmesine ilişkin faaliyetlerin koordinasyonu için projeler ve öneriler üzerinde çalışacaklar, turizm alanında gerçekleştirilen işbirliğinin somut sonuçları hakkında birbirlerini bilgilendirecekler ve düzenli aralıklarla ve karşılıklı olarak bu alandaki son veri ve istatistiklere ilişkin bilgi değişiminde bulunacaklardır,
- Taraflar, turizm alanında şu konuları içeren hususlarda bilgi değişiminde bulunacaklardır:
- Turizm kaynakları hakkındaki deneyimlerinin yanı sıra turizmin bütün çeşitlerinin geliştirilmesi, yönetimi ve tanıtılması üzerine teknik bilgi,
- Otel ya da diğer konaklama işletmeleri yönetimi,
- Turizm gelişim projeleri ve
- Kendi ülkelerinin turizm, doğal ve kültürel kaynakların korunma ve muhafazası ile ilgili kanun ve yönetmelikler konusunda bilgi alış verişini sağlayacaklardır,
- Taraflar, sürdürülebilir bir turizm gelişiminin sağlanması amacıyla, turizm amaçlı kullanılan doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması konularında iki ülke arasında deneyim ve bilgi değişiminde bulunacaklardır,
- Turizm alanında işbirliği anlaşmaları ulusal turizm idarecilerince yürütülür,
- Turizm anlaşmaları, gerekli yasal işlemlerin tamamlandığına ilişkin tarafların birbirlerine yapacakları son bildirim tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir,
- Anlaşmanın uygulanmasını sağlamak üzere tarafların kendi yasaları uyarınca gerekli işlemlerin tamamlandığı hakkında birbirlerine bildirimde bulunur bulunmaz anlaşma yürürlüğe girecek ve beş yıl süre ile yürürlükte kalacaktır,
- Anlaşmanın yürürlük süresinin sona ermesinden altı ay önce taraflardan biri diğerine, anlaşmayı sona erdirmek niyetini yazılı olarak bildirmedikçe, anlaşma iki yıllık süre için kendiliğinden uzamış olacaktır.

Türkiye'nin Asya Ülkeleri ile Yaptığı Turizm Anlaşmaları ve Gelen Turist Sayısı

Türkiye'nin 19 farklı Asya ülkesi ile yaptığı 31 farklı turizm işbirliği anlaşmasının tarihi, T.C. Resmi Gazete'de yayınlanma tarihi ve Resmi Gazete Sayısı Tab-

lo 1'de yer almıştır. 19 ülkenin 7'sinin Türkiye ile dil, tarih ve kültür bağıllığı olan ülkelerden oluştuğu ve 3'ünün de sınır komşusu olduğu görülmektedir. Bazı ülkelerle birden fazla anlaşma yapılmıştır. Dikkat çeken bir diğer nokta da Asya ülkelerinden olan Bengledeş, Endonezya, Malezya, Singapur, Tayland ve Belarus (Beyaz Rusya) ile turizm işbirliği anlaşmasının yapılmamış olmasıdır.

Tabloya göre 5 anlaşma ile en çok turizm işbirliği anlaşması yapılan Asya Ülkesinin de Guangdong eyaleti ile birlikte Çin Halk Cumhuriyeti'nin olduğu görülmektedir. Tabloda yer almayan ancak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı bünyesinde yer alan, "imzalanan ikili ve çok taraflı belgeler" sayfası incelendiğinde bahsi geçen Çin Halk Cumhuriyeti ile imzalanan Turizm İşbirliği Anlaşmalarını takiben yapılan turizm karma komisyon toplantıları da dikkate alındığında, Çin Halk Cumhuriyeti ile turizm alanında yoğun bir işbirliğine girildiği muhakkaktır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016b).

Bu durum, Çin'in uluslararası turizmde kaydettiği başarıya bakıldığında ne kadar isabetli olduğunu ortaya koymaktadır. Şöyle ki, Dünya Turizm Örgütü 2015 geçici istatistik verilerine göre, Dünya'da en çok ziyaret edilen ülkeler içinde Çin; 56.9 milyon ziyaretçi ile Fransa, ABD ve İspanya'nın ardından 4. Sırada, Dünya turizm gelirlerinde 114.1 milyar Dolar gelirle ABD'nin ardından 2. Sırada ve aynı yıl Dünya'da 292.2 milyar Dolarla en çok turizm harcaması yapan ülkeler içinde Çin 1. Sırada iken, Çin'i 112.9 milyar Dolarla ABD, 77.5 milyar Dolarla Almanya, 63.3 milyar Dolarla İngiltere ve 38.4 milyar Dolarlık turizm harcamasıyla 5. Sırada yer alan Fransa takip etmektedir. Yine 2015 yılı geçici rakamlarına göre Dünya'da en çok turizme katılan ülke vatandaşları (en az bir geceleme yapan ve günübirlikçi dahil) 127.9 milyon kişi ile Çin ve 2. Sırada aynı kategoride 73.5 milyon kişi ile ABD'dir (unwto.org, 2016).

Tablo 1'de eski adı Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) olan Rusya Federasyonu ile Türkiye'nin 28.07.1986 ve 24.03.1995 tarihlerinde olmak üzere iki defa turizm alanında işbirliği anlaşması imzalamasının da isabetli olduğu söylenebilir. Zira yine 2015 yılında Dünya'da en çok ziyaret edilen ülkeler içinde Türkiye 39.5 milyon ziyaretçi ile 6. Sırada yer alırken, Rusya Federasyonu 31.3 milyon ziyaretçi ile 10. Sırada yer almaktadır. Yukarıdaki sonuçlar da göstermektedir ki uluslararası turizmde Rusya Federasyonu hem iyi bir pazar hem de gelişmekte olan bir destinasyondur. Ancak burada dikkati çeken nokta, 2015'te Türkiye'ye en çok ziyaretçi gönderen ülkeler sıralamasında Almanya 5.580.792 ziyaretçi ile 1. sırada iken, 3.649.003 ziyaretçi ile 2015 Kasım ayı uçak krizi neticesinde, 2014 yılına göre yüzde -18,53 düşüş gösteren Rusya Federasyonu 2. sırada ve 2.512.139 ziyaretçi ile İngiltere 3. sırada yer almıştır

(tursab.org.tr, 2016a). Dolayısıyla Türkiye'nin Rusya Federasyonu ile turizm alanında işbirliği ve iletişimini artırması özellikle Türkiye turizmi ve dış politika çıkarları için çok büyük bir önem taşımaktadır.

Tablo 1. Türkiye İle Turizm İşbirliği Anlaşması Yapan Bazı Asya Ülkeleri, Anlaşma Tarihleri, Resmi Gazete Tarih ve Sayısı

Sıra No	Ülkeler	Anlaşma Tarihi	Resmi Gazete Tarihi	Resmi Gazete Sayısı
1	SSCB Hükümeti	28.7.1986	2.10.1986	19239
2	Pakistan	18.2.1989	29.7.1989	20236
3	Çin Halk Cumhuriyeti	9.5.1991	3.7.1991	20918
4	Azerbaycan	16.3.1991	29.9.1991	21006
5	Azerbaycan	1.11.1992	23.1.1993	21474
6	Kırgızistan	7.10.1992	15.4.1993	21553
7	Moldova	12.6.1993	6.10.1993	21720
8	Gürcistan	13.1.1994	27.4.1994	21917
9	Rusya Federasyonu	24.3.1995	3.6.1995	22302
10	Filipinler	9.3.1995	24.7.1995	22353
11	Moğolistan	12.9.1995	12.4.1996	22609
12	Çin Halk Cumhuriyeti	11-16.5.1996	29.6.1996	22681
13	Tataristan	15.4.1997	15.6.1997	23020
14	Özbekistan	18.11.1997	28.12.1997	23214
15	Türkmenistan	28.12.1997	2.3.1998	23274
16	Kazakistan	15.6.1998	20.12.1998	23559
17	Pakistan	11.12.1998	11.2.1999	23608
18	Çin Halk Cumhuriyeti	11.7.1999	25.11.1999	23887
19	Çin Halk Cumhuriyeti	14.12.2001	1.4.2002	24713
20	Hindistan	31.1.1995	11.9.2003	25226
21	Pakistan	23.2.2006	14.2.2006	26376
22	Çin Guangdong Eyaleti	12.6.2006	11.3.2007	26459
24	Tacikistan	19.1.2006	23.3.2007	26471
25	Hindistan	23.11.2006	23.6.2007	26561
26	Ukrayna	13.3.2007	8.8.2007	26607
27	Vietnam Sosyalist C.	25.8.2004	10.8.2008	26752
28	Güney Kore	4.10.2006	16.2.2011	27848
29	Kazakistan	22.10.2009	15.3.2013	28588
30	İran	27.4.2004	9.7.2014	29055
31	Kırgızistan	10.4.2013	12.12.2014	29203

Kaynak: Resmi Gazete, 2016

Tablo 2'de, anlaşma yapılan Asya Ülkelerinden 2013 – 2015 yılları arasında Türkiye'ye yapılan ziyaretler yer almaktadır. Tablo 2'ye göre 2013-2015 yıllarında Türkiye ile turizm işbirliği anlaşması yapan Asya ülkelerinden Türkiye'yi ziyarete gelenlerin milliyetlerine göre dağılımı incelendiğinde, Bu dönemde Türkiye ve Rusya Federasyonu arasındaki krize rağmen (krizin Kasım 2015'te baş göstermesi sebebiyle) Türkiye'ye en çok turist Rusya Federasyonu'ndan gelmiştir. Bu yıllar arasında Rusya Federasyonu'ndan ülkemize gelen turist sayısındaki artış hızı yüzde 4,9 oranı ile 2013'e göre 2014 yılında gerçekleşirken, kriz sebebiyle 2014'e göre 2015'te turist sayısında yüzde -18,53 düşüş yaşanmıştır. Tabloya göre bahse konu ülkelerden Türkiye'ye en çok ziyaretçi gönderen ikinci ülke Gürcistan olarak gözükmese de Gürcistan'dan ülkemize gelenlerin çoğu turistik amaçlar dışında ya da günübirlikçi olarak Türkiye'ye giriş yaptığı için turizm açısından sağlıklı bir değerlendirme yapılamayacağı bir gerçektir. Ancak en çok turist gönderen ülkeler içinde üçüncü sırada yer alan İran turizm işbirliği anlaşması yapılan ülkeler içinde Türkiye için iyi bir pazar olduğunu kanıtlamış durumdadır. Bu açıdan üç ve dördüncü sırayı paylaşan Ukrayna ve Azerbaycan incelendiğinde ise Azerbaycan'la olan dil, tarih ve kültür birliğine karşın gelen ziyaretçi sayısının düşük olduğu görülmektedir. Ukrayna ise son yıllarda gerek Türkiye ile yakın politik ilişkiler içine girmesi gerekse gelecek yıllarda Rusya ile arasındaki sorunlar çözüldüğünde, Türkiye için umut vaat eden bir turizm pazarı görünümü sunmaktadır. Turizm işbirliği anlaşması yapılan Türki Cumhuriyetleri ve adları geçen diğer Asya ülkelerinden Türkiye'yi ziyaret edenlerin sayısı ise 2015 yılı dikkate alındığında ülke bazında 423.744 ziyaretçi ile 31.917 ziyaretçi arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonuçlar yapılan turizm işbirliği anlaşmalarına rağmen ülkelerin kendi iç dinamiklikleri sebebiyle karşılıklı olarak turizmin gelişmesine yansımadığını göstermektedir.

Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti arasında çok yoğun bir şekilde turizm alanında işbirliği anlaşmaları ve protokoller imzalanmasına rağmen tablo 2'ye göre Çin'li turistlerin Türkiye'yi en çok ziyaret ettiği yıl, 313.714 kişi ile 2015 yılı olmuş, keza 2013-2015 yılları arasında Çin'li turist artış hızı en fazla yüzde 57,05 ile 2014'e göre yine 2015 yılında gerçekleşmiştir. Ancak burada sevindirici bir nokta Türkiye'ye yönelik Çin'li turist sayısının her geçen yıl hatırı sayılır bir artış trendinde olduğudur. Dünya Turizm Örgütü Bölgesel tanımlamasında, Asya-Pasifik Bölgesi'nin turistler tarafından önümüzdeki yıllarda en çok tercih edilecek ve turizmde trendi yükselen bir bölge olduğu kabul edildiğinde, bu bölgede yer alan Çin'in de çok önemli bir turistik pazar ve destinasyon olduğu uluslararası turizm verilerinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye ile Çin arasında yeni ekonomik ve turizm işbirliği faaliyetlerinin başlatılmasının her yönüyle Türkiye için kazançlı olacağı aşikardır.

Tablo 2. 2013-2015 Yıllarında Türkiye İle Turizm İşbirliği Anlaşması Yapan Asya Ülkelerinden Türkiye'yi Ziyarete Gelenlerin Milliyetlerine Göre Dağılımı

MİLLİYET	YILLAR			MİLLİYET PAYI (%)			% DEĞİŞİM ORANI	
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2014/2013	2015/2014
RUSYA FED.		4 479 049	3 649 003	12,23	11,16	10,07	4,91	-18,53
AZERBAIJAN		657 684	602 488	1,81	1,79	1,66	4,27	-8,39
GÜRCİSTAN		1 755 289	1 911 832	5,07	4,76	5,27	-0,80	8,92
KAZAKİSTAN		437.971	423 744	1,22	1,19	1,17	2,86	-3,25
KIRGIZİSTAN		81941	88 369	0,19	0,22	0,24	26,25	7,84
MOLDOVA CUM.		132338	149 800	0,32	0,36	0,41	18,25	13,20
ÖZBEKİSTAN		143354	143 331	0,37	0,39	0,40	10,88	-0,02
TÜRKMENİSTAN		180395	174 330	0,43	0,49	0,48	21,31	-3,36
UKRAYNA		657051	706 551	2,17	1,78	1,95	-13,11	7,53
TACİKİSTAN		34 678	31 917	0,08	0,09	0,09	27,61	-7,96
G. KORE		248 910	228 694	0,54	0,68	0,63	33,08	-8,12
ÇİN HALK CUM.		199746	313 704	0,40	0,54	0,87	43,83	57,05
FİLİPİNLER		69229	83 515	0,17	0,19	0,23	15,90	20,64
HİNDİSTAN		119503	131 869	0,27	0,32	0,36	25,77	10,35
İRAN		1 590 664	1 700 385	3,43	4,32	4,69	32,91	6,90
PAKİSTAN		48 420	59 700	0,10	0,13	0,16	41,70	23,30
MOĞOLİSTAN*								
TATARİSTAN*								
VİETNAM*								
TOPLAM	10 045 097	10 836 222	10 399 232				18,47	-9,59

*Verilere ulaşılamamıştır.

Kaynak: (tursab.org.tr, 2016b; Yatırım İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2016).

Tüm Asya ülkelerinden 2013-2015 yıllarında ülkemize gelen toplam ziyaretçi sayısı incelendiğinde özellikle 2015 yılı itibariyle Türkiye'ye gelen toplam ziyaretçi sayısının 39.5 milyon, Asya ülkelerinden gelen toplam ziyaretçi sayısı 6.160.925, Rusya Federasyonu'nun da içinde yer aldığı Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan (BDT) 8.134.242 ziyaretçi olmak üzere toplamda 14.295.167 ziyaretçiye ulaşılmıştır (tursab.org.tr, 2016a). Bu da göstermektedir ki, 2015 yılında Türkiye'yi ziyaret eden toplam turistlerin yüzde 36,19'u Asya ülkele-

rinden gelmiştir. Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen ziyaretçi oranının toplam Asya ülkelerinden gelenler içinde yüzde 56,9 gibi yüksek bir orana sahip olduğu da görülmektedir.

Buradan çıkan sonuç, son yıllarda uluslararası turizm hareketlerinin seyri de dikkate alındığında, Türkiye'nin 2015 yılı itibarıyla yüzde 36,19'luk bir pazar payının olduğu Asya kıtasında, henüz ulaşılmayan ve ihmal edilmiş bulunan Asya-Pasifik Bölgesine yoğun bir pazarlama faaliyetine girişmesinin akıllıca olacaktır. Keza 2015 Rusya ile Türkiye arasındaki kriz, Suriye iç savaşı ve küresel-bölgesel terörün en fazla olumsuz etkilediği sektörlerden biri de turizmdir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Uluslararası ilişkiler kapsamında yer alan uluslararası politika ve dış politika kavramları, ülkelerin varlıklarını sürdürme ve kendi halklarının refah ve mutluluğunun yanında dış dünya ile ilişkilerini düzenli tutma, uluslararası kamuoyunda iyi bir imaj uyandırma, hatta başka uluslara, gücü nispetinde sosyal ve ekonomik yardımlarda bulunma gibi bir misyonu olan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Turizmin farklı ulusları ve kültürleri birbirine yaklaştırması, birbirlerini anlaması ve aralarında ilişki kurarak karşılıklı hoşgörü ve saygıyı tesis etmesi, onun barışçıl rolünü ortaya koymaktadır. Uluslararası dış politika; turizmin bu özelliğinden faydalanarak, turizmi devletlerin uluslararası ilişkilerde kullanabileceği yumuşak güç unsurları arasına koymaktadır.

Devletlerin dış politika amaçlarını gerçekleştirmede kullanılan araçlar içinde yer alan turizm alanında işbirliği anlaşmaları incelendiğinde hepsinin ortak noktasının; turizmin Dünya'daki tüm uluslara sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda katkı sağladığı, farklı halklar ve farklı inançlar arasında diyalog oluşturduğu, doğayı ve insanlığın ortak mirası olan tarihi ve sanatsal değerleri koruma anlayışı ve bu değerleri sahiplenme farkındalığını ortaya koyan önemli bir olgu olduğudur.

Araştırma ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Asya coğrafyasında yer alan ülkeler arasında yapılan ikili turizm anlaşmaları incelenmiştir. Araştırma, doküman incelemesi ile yapılan nitel bir çalışmadır. Anlaşma imzalanan ülkelerin bir kısmı tarihi ve kültürel bağlarımızın olduğu Türk Cumhuriyetleridir. İkili turizm anlaşmalarının resmi gazetede yayımlanan metinleri incelenmiş ve anlaşmalarda yer alan maddeler araştırma verileri olarak kullanılmıştır.

Türkiye'nin yaptığı turizm anlaşmalarının metinleri incelendiğinde hepsinin benzer nitelikli anlaşmalar olduğu görülür. Genel olarak tüm anlaşmalarda

taraflar; turizm ürünlerinin geliştirilmesi ve pazarlanması amacı ile bilgi ve deneyim paylaşımında bulunmayı, ülkelerindeki turizm sektörü temsilcileri için çalışma grupları oluşturmayı, eğitimler ve seminerler organize ederek ve birbirleriyle karşılıklı uzman değişiminde bulunarak teknik bilgi alışverişini gerçekleştirmeyi arzu etmektedir. Ayrıca; turizm ve yatırım planlaması, turizm alanlarının geliştirilmesi, turizm projelerinin faaliyete geçirilmesi gibi konularda bilgi alışverişinde bulunma dile getirilmektedir. Bunun yanında, ülkelerinde turizm sektöründe istihdam edilen insan kaynaklarının geliştirilmesi, turizm eğitimi müfredatı ile turizmle ilgili çalışmalar ve araştırmaların yapılması konularında işbirliği içerisinde olmaları beyan edilmektedir. Turizm uzmanları, gazeteciler ve medya temsilcileri için tanıtım gezileri düzenlenerek turizm pazarlaması konusunda işbirliği yapılacağı, her iki ülkenin birbirlerine olan turistlik taleplerini arttırmak için gerekli kolaylıkları sağlayacakları ve anlaşma hedeflerinin gerçekleşmesini takip etmek için karma komisyonlar oluşturulacağı da anlaşmalarda yer alan diğer hususlardır. Anlaşmalar 5 yıllık olup taraflar itiraz etmediği sürece sürekliliği devam edecektir.

Turistik talebi; ekonomik, sosyal, kültürel, dini vb. faktörler etkilemektedir. Ancak talebin gerçekleşmesinde; yeterli düzeyde gelir ile birlikte turistik destinasyonun uzaklığı ve yakınlığı çok önemli rol oynamaktadır. Türkiye'nin turizm işbirliği anlaşması imzaladığı Asya ülkelerinin bir kısmı coğrafi olarak çok uzaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca yayınlanan Türkiye'ye gelen turistlerin yer aldığı istatistiklerde turizm anlaşması imzaladığımız Moğolistan, Tataristan ve Vietnam gibi ülkelere yer verilmemiştir. Muhtemelen bu ülkelerden gelen turistler oldukça az sayıdadır. Bu ülkeler yanında Asya ülkelerinden olan Bangladeş, Endonezya, Malezya, Singapur, Tayland ve Belarus (Beyaz Rusya) ile turizm işbirliği anlaşmasının yapılmamış olması düşündürücüdür. Pakistan ile anlaşma imzalanırken Bangladeş ile imzalanmamıştır.

Türkiye'nin bazı Asya ülkeleri ile yapmış olduğu turizm işbirliği anlaşmaları ve etkilerinin incelendiği çalışmada, anlaşma yapılan ülkeler arasında turistik hareketlerin boyutu açısından Rusya Federasyonu Türk turizm pazarı için önemli bir potansiyel olarak önemini sürdürmektedir. Ancak Asya-Pasifik ülkelerinin turizm pazarı açısından geleceğin yıldızları olacağını da akıldan çıkarmamak gerekir.

Asya ülkeleri ile yapılan turizm işbirliği anlaşmaları içinde en çok anlaşma yapılan Çin Halk Cumhuriyeti olduğu halde 2015 yılı itibari ile Türkiye'yi ziyarete gelen Asya ülkeleri içinde en az ziyaretçi gönderen ülkelerden biri de Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Buradan şu sonuç da çıkarılabilir; turizm işbirliği anlaşması yapılan bazı Asya ülkelerinden Türkiye'ye beklenenin çok altında turist gelmektedir, ancak bu sonuç anlaşma yapılan ülkelerin iç dinamiklik-

leriyle de ilgili olabilir. Örneğin, Pakistan ve Hindistan'dan neden Türkiye'ye turist gelmez? Oysa Türkiye ve Pakistan'ın dostlukları Türkiye Cumhuriyeti öncesine kadar gitmektedir. Pakistan ve Hindistan'daki ekonomik, dini ve zaman zaman küresel terör sorunları söz konusu ülkelerin turizme katılımlarını engelleyebilmektedir, ancak Pakistan aynı zamanda dünyanın en yoksul ülkelerinden biridir. Diğer yandan Çin Halk Cumhuriyeti ile çok yoğun turizm işbirliği çalışmaları yapılmış olabilir, ancak Türkiye Çin Halk Cumhuriyeti'nde ciddi bir pazarlama faaliyeti yürütmüş mü veya Çin'liler Türk mutfağını ne oranda tanıyorlar, Çin'li turistlerin turistik talep analizleri geniş bir perspektifle yapıldı mı? Soruları akla gelmektedir.

Uluslararası turizmde Avrupa'ya rakip olan ve hızlı bir gelişme trendine giren Asya-Pasifik Bölgesi, Türkiye için el değmemiş bir turizm pazarı ve dünyadaki mevcut turizm pazarlarının alternatifi durumundadır. Türkiye'nin uluslararası turizm pazarlama faaliyetlerini Asya'da başta Türk Cumhuriyetlerinin de içinde bulunduğu Bağımsız Devletler Topluluğu ve Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere, diğer bazı Uzak Doğu ülkelerinde yoğunlaştırması uygundur.

Ne kadar çok turizm işbirliği anlaşması yapılırsa yapılısın toplumların refah seviyeleri yükselmedikçe ve güvenlik sağlanmadıkça turizmin gelişmesi de beklenemez. Ülke gelirinin yüksek veya az olması ve gidilecek ülkenin uzaklığı veya yakınlığı turistik talebi önemli ölçüde etkilemektedir. Ancak Rusya krizi ile yaşanan tecrübe göstermiştir ki ülkeler arasında yaşanan politik olumlu veya olumsuz gelişmeler, ekonomik ve turistik ilişkiler dahil tüm ilişkileri etkilemekte ve çok önemli sonuçlara yol açmaktadır.

Türkiye ile diğer ülkeler arasında yapılan turizm işbirliği anlaşmalarının amacı direkt turizm geliri elde etmek mi, yoksa turizm işbirliği anlaşmaları ile ilişkileri sıcak tutarak ve uzun vadede karşılıklı olarak politik, sosyal, ekonomik ve kültürel faydalar elde etmek mi, diye sorulabilir. Anlaşma yapılan ülkeler ve o ülkelerden Türkiye'ye gelen turist sayılarına bakıldığında turizm anlaşmalarının turistik ilişkilerin geliştirilmesinin yanında başka dış politika amaçlarını gerçekleştirmek için de kullanıldığı görülmektedir. Asya'daki ülkelerle imzalanan turizm ve diğer konulardaki anlaşmaların, uzun vadeli dış politika stratejisi çerçevesinde ekonomik, politik, kültürel, dini, vb. sebeplerle imzalandığı anlaşılmaktadır. 64. Hükümetin açıkladığı turizm politikası da, sadece turistik ilişkiler değil onun yanında dış politika aracı olarak kullanılacağı yönündedir.

Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada bir güç olarak yer alması için; yakın ve uzak mesafedeki ülkelerle, özellikle tarihi ve kültürel ilişki içinde olduğu tüm ülkelerle iyi ilişki içinde olması, var olan ilişkilerin daha da iyileştirilmesi Türkiye'nin uzun vadeli dış politikası açısından da son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Z. ve Tuna, H. (2012). Bir Dış Politika Aracı Olarak Yumuşak Gücün Turizm Sektörüne Etkisi: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme, *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 49/571, 5-17.
- Anayasa.gen.tr (2016), 30 Mart 2016 tarihinde <http://www.anayasa.gen.tr/and-lasma-bilgi.htm> adresinden erişildi.
- Arı, T. ,(2008). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. Marmara Kitap Merkezi.
- Basbakanlik.gov.tr, (t.y)04Nisan2016tarihindehttp://www.basbakanlik.gov.tr/docs/.../64.hukümet_programi.pdf adresinden erişilmiştir.
- De Villiers, D, (2014). *Cornerstones for a Better World: Peace, Tourism and Sustainable Development*, International Handbook On Tourism and Peace Centre For Peace Research and Peace Education of the Klagenfurt University /Austria in Cooperation with the World Tourism Organization (UNWTO). Copyright 2014 by Drava Verlag/Zalozba Drava, 388.
- Gözler, K. (2007). *Hukuka Giriş*. Ekin Kitap Evi.
- İşyar, Ö. G. (2009). *Karşılaştırmalı Dış Politikalar, Yöntemler, Modeller, Örnekler ve Karşılaştırmalı Türk Dış Politikası*. Dora Yayıncılık, 868.
- İu.edu.tr (2016), 30 Mart 2016 tarihinde oubs.iu.edu.tr/doc/1328.pdf adresinden erişildi.
- Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, (2016), <http://kdk.gov.tr/faaliyetler/vizyon-misyon>, 28 Şubat 2016 tarihinde (T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü) adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2016a), 30 Mart 2016 tarihinde http://teftis.kultur-turizm.gov.tr/turizm_ismbirliigi_anlasmalari adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2016b), 03 Ekim 2016 tarihinde <http://disiliskiler.kultur.gov.tr/TR,22118/izmalanan-ikili-ve-cok-tarafli-belgeler.html> adresinden erişildi.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1980). Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü. *Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi*, 35 / 1, 309-335.
- Özen, K. T. (2013). *Turizm-Dış Politika İlişkisi; Türkiye Örneği*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Resmi Gazete, (2016), Muhtelif Sayılar – Türkiye'nin Uluslararası Turizm Anlaşmaları, 28 Şubat 2016 tarihinde www.resmigazete.gov.tr adresinden erişildi.

Tourism Organization (UNWTO), (2016), 6 Ekim 2016 tarihinde <http://mkt.unwto.org/> (Highlights 2016 Edition) adresinden erişildi.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (Türsab), (2016a), 20 Mart 2016 tarihinde <http://www.tursab.org.tr/tr/seyahat-acentalari/duyuru-2016-03-20> adresinden erişildi.

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (Türsab), (2016b) 06 Ekim 2016 tarihinde <http://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri-istatistikler/milliyetlerine-gore-gelen-yabanci-ziyaretci> adresinden erişildi.

Usta, Ö. (2014). Turizm, Genel ve Yapısal Yaklaşım. Detay Yayıncılık.

Yardım, T., (2012) Diploması, 22 Haziran 2016 tarihinde <http://www.enfal.de/sosyalbilimler/d/036.html>, adresinden erişildi.

Yatırım İşletmeler Genel Müdürlüğü, (2016) 10 Nisan 2016 tarihinde <http://www.ktb Yatirimisletmeler.gov.tr/TR,9854/sinir-giris-cikis-istatistikleri.html>, adresinden erişildi.